

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 452

Rozwój trwały i zrównoważony

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kozuchowska
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Beata Mazur
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-619-0

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp.....	7
------------	---

Część 1. Teoretyczne aspekty rozwoju trwałego i zrównoważonego

Arnold Bernaciak: Aktualne trendy relacji gospodarka–środowisko w Polsce w układzie presja – stan – reakcja / Current trends of relationships between economy and environment in Poland in a pressure – state – response framework	11
Tadeusz Borys: O dwóch komplementarnych ujęciach nowego paradygmatu konsumpcji / About two complementary approaches of a new consumption paradigm	22
Andrzej Czyżewski, Piotr Kulyk: Kształtowanie rozwoju trwale zrównoważonego w ekonomii rolnej w optyce historycznej i współczesnej / Creating permanently sustainable development in agricultural economics in historical and modern perspective	32
Johannes (Joost) Platje: Efficiency, fragility and unsustainable development / Wydajność, kruchość i niezrównoważony rozwój	46
Łukasz Popławski, Bogusław Kaczmarczyk: Problemy zrównoważonego rozwoju – wycena przestrzeni publicznej / Problems of sustainable development – evaluation of public space	58
Agata Rudnicka: Nowe standardy zarządzania jakością i środowiskiem a zrównoważony rozwój przedsiębiorstwa / New quality and environmental management standards vs. sustainable development of a company	65
Ivan Telega, Maciej Malaczewski: Wzrost gospodarczy, zasoby naturalne oraz środowisko w świetle schumpeterowskiej teorii wzrostu / Economic growth, natural resources and environment in the light of Schumpeterian growth model	74

Część 2. Globalny wymiar rozwoju zrównoważonego

Agnieszka Becla: Problemy ekologiczne a Milenijne Cele Rozwoju w świetle idei zrównoważonego rozwoju / Ecological problems and Millennium Development Goals in the light of the sustainable development idea.....	93
Adam Budnikowski: Wybrane tendencje gospodarki światowej w latach 1946–2016 / Chosen trends of the world economy in the years 1946–2016	106
Stanisław Czaja: Czynniki niedostatecznej realizacji Milenijnych Celów Rozwoju – analiza globalna / Factors of the insufficient realization of Millennium Development Goals – global analysis	115

Eugeniusz Kośmicki: Współczesna globalna sytuacja kryzysowa a możliwości zrównoważonego rozwoju / Contemporary global crisis vs. a possibility of sustainable development	126
Leon Olszewski, Barbara Olszewska: Geoekonomiczne aspekty polityki rozwoju zrównoważonego / Geoeconomic aspects of sustainable development policy	137
Bartosz Ziemblicki: Zrównoważony rozwój z perspektywy prawa międzynarodowego i europejskiego / Sustainable development from the perspective of international and European law	149

Część 3. Problemy rozwoju zrównoważonego w ujęciu sektorowym i lokalnym

Hanna Adamska: Realizacja koncepcji zrównoważonego rozwoju na obszarach wiejskich – studium przypadku / Implementation of sustainable development concept on rural areas – case study	165
Anna Bernaciak: Zmiany świadczeń dostarczanych przez ekosystemy w następstwie procesów rewitalizacji w miastach / Changes of the ecosystem services in the process of revitalization in cities	177
Joanna Godlewska: Teoretyczne i praktyczne aspekty rozwoju zrównoważonej turystyki na obszarach przyrodniczo cennych / Theoretical and practical aspects of sustainable tourism development in precious natural areas .	185
Krzysztof Posłuszny: Wybrane metody analizy wpływu procesów fragmentacji na emisje środowiskowe / Chosen methods of analysis of fragmentation influence on the environmental emissions.....	197
Stanisław Korenik, Dorota Rynio, Alicja Zakrzewska-Półtorak: Miejski obszar funkcjonalny Wrocławia jako rdzeń województwa dolnośląskiego / Wrocław functional area as the core of the Lower Silesia Voivodeship.....	207
Paulina Legutko-Kobus: Zarządzanie dziedzictwem kulturowym jako element implementacji rozwoju zrównoważonego na poziomie lokalnym / Management of cultural heritage as implementation of sustainable development at the local level	219
Monika Paradowska: Wyzwania dotyczące współpracy interesariuszy na rzecz zrównoważonego rozwoju transportu w polskich miastach / Challenges for cooperation with stakeholders of sustainable transport in Polish cities	229
Przemysław Skulski: Miejsce przemysłu obronnego w gospodarce – wybrane problemy / The place of defence industry in economy – selected aspects.....	242
Marian Woźniak: Perspektywy i wyzwania turystyki w koncepcji zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych / Perspectives and challenges of tourism in the concept of sustainable use of natural resources ...	258

Wstęp

Pojęcie trwałości w gospodarowaniu pojawiało się już kilkaset lat temu. W 1713 r. posługiwał się nim H.C. Carlowitz w odniesieniu do gospodarki leśnej, a w XIX wieku G.P. Marsh w relacji do niekorzystnych skutków rozwoju gospodarczego. Termin „rozwój trwały i zrównoważony” (*sustainable development*) oficjalnie po raz pierwszy pojawił się podczas Konferencji Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) w Sztokholmie w 1972 r. Od tamtego czasu powstało wiele definicji tego procesu, a większość z nich nawiązuje do tej, którą przedstawiono w *Raporcie Komisji Brundtland „Nasza wspólna przyszłość”* w 1987 r. Według niej rozwój trwały i zrównoważony opiera się na zaspokajaniu potrzeb teraźniejszości bez ryzyka uniemożliwienia zaspokajania potrzeb przyszłych pokoleń.

Prawo przyszłych pokoleń do zaspokajania ich potrzeb rozwojowych implikuje potrzebę stworzenia określonych ram instytucjonalno-prawnych stymulujących zmiany działalności ekonomicznej i społecznej w kierunku ochrony zasobów środowiska. Polityka rozwoju zrównoważonego jest formułowana i wdrażana w skali globalnej, regionalnej, makroekonomicznej i lokalnej. Niniejsze opracowanie ma na celu wskazanie współczesnych trendów zmian jej podstaw teoretycznych, a także charakterystykę wybranych obszarów działań realizacyjnych.

Pierwsza część opracowania obejmuje teoretyczne, wielowymiarowe aspekty rozwoju trwałego i zrównoważonego. Zawiera odniesienia do nowego paradygmatu konsumpcji (jako jednego z podstawowych procesów gospodarczych), zmian relacji gospodarka-środowisko wraz ze sposobami ich identyfikacji, a także problemów nierównoważenia rozwoju. Opisano również wkład teorii zrównoważonego rozwoju do ekonomii rolnej, a następnie elementy zastosowań owej teorii w wycenie przestrzeni publicznej i funkcjonowaniu przedsiębiorstwa.

Drugą część opracowania poświęcono prawnym, politycznym i praktycznym problemom rozwoju trwałego i zrównoważonego w wymiarze globalnym. Problemy te zaprezentowano zarówno w perspektywie historycznej, jak i współczesnej w odniesieniu do kryzysu ekonomicznego i wiodących inicjatyw międzynarodowej polityki rozwoju. Poruszono też aspekty geoekonomiczne.

Trzecią i ostatnią część poświęcono problematyce rozwoju zrównoważonego w ujęciu sektorowym i lokalnym. Koncepcje równoważenia rozwoju poszczególnych sektorów gospodarki czy obszarów funkcjonalnych wyrastają z szerszego nurtu myśli ekonomicznej. W tym sensie są częścią i swoistym rozwinięciem (lub uszczegółowieniem) teorii rozwoju zrównoważonego. W wymiarze sektorowym w niniejszym opracowaniu uwzględniono przemysł, rolnictwo, transport i turystykę z uwzględnieniem polityk regulujących te dziedziny życia gospodarczego. W ukła-

dzie terytorialnym odniesiono się do uwarunkowań rozwoju obszarów miejskich i terenów wiejskich.

Prezentowane artykuły stanowią wkład do dyskusji nad ewolucją teorii rozwoju zrównoważonego i możliwościami jej urzeczywistnienia w praktyce, nad uwarunkowaniami wdrażania działań formułowanych na szczeblu Unii Europejskiej oraz na poziomie państw członkowskich (w tym adresowanych do podmiotów w skali lokalnej). Dotyczy to zarówno polityk makroekonomicznych, jak i sektorowych – w tym polityki środowiskowej. Skuteczność i efektywność tych działań może być odpowiedzią na wiele współczesnych wyzwań gospodarczych, społecznych i politycznych.

Karol Kociszewski

Hanna Adamska

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
e-mail: hanna.adamska@ue.wroc.pl

REALIZACJA KONCEPCJI ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU NA OBSZARACH WIEJSKICH – STUDIUM PRZYPADKU

IMPLEMENTATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT CONCEPT ON RURAL AREAS – CASE STUDY

DOI: 10.15611/pn.2016.452.14

JEL Classification: Q01, Q56, R11

Streszczenie: Kwestia zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich jest niezwykle istotna, ponieważ zajmują one ponad 90% naszego kraju, obejmując ogromny zasób o charakterze przyrodniczym, z którego korzysta całe społeczeństwo. Toteż koniecznością jest, aby obszary wiejskie rozwijały się zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Artykuł prezentuje problematykę realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju dla gmin wiejskich zlokalizowanych na terenie regionu I woj. dolnośląskiego. Za pomocą wskaźników zrównoważonego rozwoju przedstawiono realizację działań w dążeniu do ładów: środowiskowego, społecznego i gospodarczego oraz ład u zintegrowanego. Badania wykazały lokalne zróżnicowania w dążeniu do poszczególnych ładów, co wynikało z uwarunkowań endogenicznych poszczególnych gmin tego regionu.

Słowa kluczowe: obszary wiejskie, pomiar, zrównoważony rozwój.

Summary: A problem of sustainable development on rural areas is particularly important seeing that it takes up over 90% of the territory of our country including a large natural resource which is used by the whole society. Therefore it is necessary for rural areas to develop in accordance with the principles of sustainable development. The article presents the issue of implementation of the sustainable development concept in the rural communes located on area of the region I of the Lower Silesia Voivodeship. By using indicators of sustainable development, the realization of activities aiming to achieve environmental, social and economic and integrated order was presented. The study showed local differentiation in reaching each order. It was determined by endogenic conditions in the communes of the region.

Keywords: rural areas, measurement, sustainable development.

1. Wstęp

Obszary wiejskie obejmują ponad 90% powierzchni kraju. Według GUS powierzchnia obszarów wiejskich wynosi 93,2%, a według kryterium OECD oraz Eurostatu jest ona nieco mniejsza i wynosi odpowiednio 91,0% oraz 85,7%. Powyższe dane dotyczą kryterium terytorialnego. To kryterium nie uwzględnia specyfiki obszarów wiejskich pod względem ekonomicznym, środowiskowym czy też społecznym, co ma wpływ na prowadzenie działań rozwojowych zgodnie z paradygmatem zrównoważonego rozwoju. Zakłada on konieczność zachowania równowagi między wymiarami: środowiskowym, społecznym i gospodarczym.

Obszary wiejskie to ogromny zasób o charakterze przyrodniczym, do którego należy zaliczyć przyrodę, krajobraz i kulturę. Z tego zasobu korzysta całe społeczeństwo. Obszary wiejskie stają się więc dobrem publicznym o szczególnym znaczeniu. Pełnią one wiele funkcji: mieszkalną, produkcyjną, usługową, wodną, rekreacyjną, budowlaną i ochronną. Jednak w dalszym ciągu podstawową funkcją obszarów wiejskich jest produkcja rolnicza, a ziemia jako czynnik produkcji oprócz pracy i kapitału stanowi tu najcenniejsze bogactwo.

Podstawą funkcjonowania rolników i ich rodzin jest odpowiednia wydajność produkcji. Producenci rolni są nie tylko wytwórcami dóbr dla przemysłu żywnościowego i nieżywnościowego, ale są też powiernikami najcenniejszych zasobów naturalnych, które decydują o jakości życia całego społeczeństwa naszego kraju [Kapusta 2005].

W produkcji rolniczej można dopatrywać się wielu zagadnień sprowadzających się do środowiska. Za najważniejsze kwestie związane ze środowiskiem rolnictwa należy uznać:

- ziemię i środowisko przyrodnicze jako największe bogactwo ludzkości i narodu;
- człowieka jako element przyrody, którego funkcjonowanie i zdrowie zależy od jakości środowiska, w którym przebywa;
- głoszenie konieczności respektowania przez człowieka praw natury i dążenia do zespolenia z przyrodą;
- oderwanie człowieka od przyrody powoduje to, że niszczy on nie tylko przyrodę, ale i samego siebie;
- rozwój rolnictwa tylko poprzez pełne zrozumienie i poszanowanie praw przyrody w silnym zespoleniu człowieka z naturą [Czaja 2007, s. 38].

Ogromna różnorodność obszarów wiejskich wymaga odmiennego podejścia do ich procesów rozwojowych. Ich wewnętrzna specyfika musi stanowić podstawę działań rozwojowych, gdyż nie ma obszarów identycznych. Ich podobieństwo może dotyczyć jedynie zbliżonych cech. Odmienność obszarów wiejskich, różnorodność występujących problemów powinny być podstawą zróżnicowanych działań w zależności od istniejących możliwości [Adamska 2015, s. 242].

Uwzględnienie specyfiki obszarów wiejskich jest bardzo istotne zwłaszcza przy realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju. Koniecznością w koncepcji zrównoważonego rozwoju staje się podejście regionalne jako jedna z jej zasad. Działania na

rzecz ochrony środowiska przyrodniczego muszą wynikać z warunków lokalnych i regionalnych, które powinny uwzględniać samorządy. Ochrona środowiska jest koniecznością dla prowadzenia prawidłowej gospodarki, dostosowanej do warunków przyrodniczych [Kruk 2011].

Celem niniejszego opracowania jest ocena realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju gmin wiejskich zlokalizowanych na terenie subregionu I woj. dolnośląskiego. Zakres czasowy dotyczył lat 2008–2014. W artykule wykorzystano wskaźniki zrównoważonego rozwoju [Borys 2005]. Wskaźniki są liczbami, za pomocą których określa się poziom badanych zjawisk. Podstawowe dane liczbowe pozwalające ocenić realizację koncepcji zrównoważonego rozwoju pochodziły z Banku Danych Lokalnych. Zastosowano metodę unitaryzacji zerowej, która pozwoliła sprowadzić wartości przyjętych wskaźników do porównywalności. Zróżnicowane formuły, odmienne dla wskaźników, tzw. stymulant, destymulant:
dla wskaźników stymulant:

$$Q_i = (W_i - W_{min}) / (W_{max} - W_{min})$$

dla wskaźników destymulant:

$$Q_i = (W_{max} - W_i) / (W_{max} - W_{min})$$

gdzie: W_i – wartość wskaźnika dla i -tej cechy; W_{max} – wartość maksymalna wskaźnika dla i -tej cechy; W_{min} – wartość minimalna wskaźnika dla i -tej cechy; W_{nom} – nominalna wartość i -tej cechy uznana za optymalną lub pożądaną; Q_i – zunitaryzowana wartość wskaźnika dla i -tej cechy [Borys 2005],

sprowadziły ich wartości do zakresu od 0 do 1, co dało możliwość porównywania badanych cech.

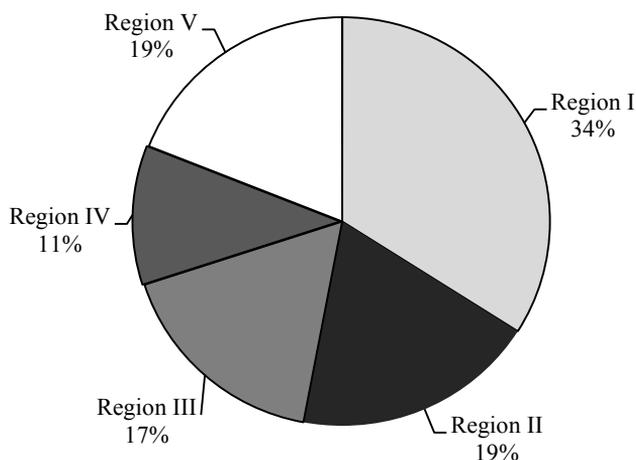
Po dokonaniu unitaryzacji zerowej wskaźniki zostały zagregowane za pomocą odległości euklidesowej.

2. Obszary wiejskie województwa dolnośląskiego

Ponad 90% terytorium województwa dolnośląskiego zajmują obszary wiejskie, których całkowita powierzchnia wynosi 17 710 km². Województwo charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem uwarunkowań społecznych, gospodarczych i środowiskowych, co daje możliwość oceny rozwoju pod względem tych zróżnicowań. Na jego terenie występują rejony typowo rolnicze, przemysłowe, górskie oraz rekreacyjne. Z inicjatywy Urzędu Marszałkowskiego została opracowana *Strategia rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego* [Studia... 2001, s. 21–22], która uwzględnia zróżnicowania gospodarcze, społeczne i środowiskowe. W strategii obszary wiejskie podzielono na pięć regionów funkcjonalnych:

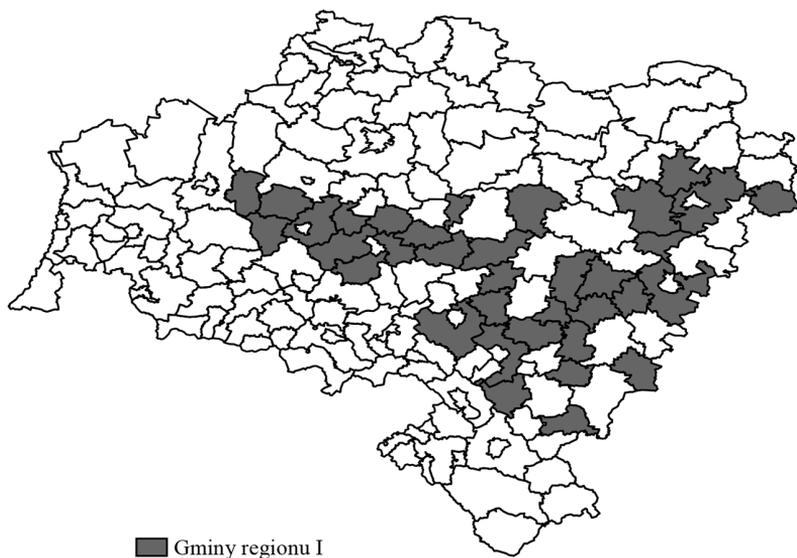
- region I (intensywnego rolnictwa),
- region II (rolniczo-rekreacyjny),

- region III (przemysłowo-rekreacyjno-turystyczny),
- region IV (rolniczo-przemysłowy),
- region V (rolniczo-przemysłowo-rekreacyjny) (Uchwała Nr XXXV/583/2001 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 25.05. 2001 r. w sprawie Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Województwa Dolnośląskiego).

Rys. 1. Udział regionów w powierzchni obszarów wiejskich województwa dolnośląskiego w 2010 r. (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Kutkowska 2010].

Rys. 2. Gminy wiejskie regionu I woj. dolnośląskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Studia... 2001].

Największa część obszarów wiejskich przypada na region I, który obejmuje 34% ich terenu, na drugim miejscu z udziałem 19% plasują się dwa regiony: II i V, najmniejsza zaś część obszarów wiejskich, tj. 14%, położona jest w regionie IV (rys. 1). Zróżnicowane udziały obszarów wiejskich w poszczególnych regionach wynikają w dużej mierze z wielkości zajmowanej powierzchni.

Region I zajmuje największy obszar, na jego terenie położonych jest 35 gmin o charakterze wiejskim. Posiada on najkorzystniejsze wśród wszystkich regionów warunki do rozwoju intensywnego, towarowego rolnictwa, za czym przemawiają wysokie wskaźniki waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Występuje tutaj największe zaludnienie oraz duży udział zatrudnionych w rolnictwie. Niski stopień wyposażenia w urządzenia infrastruktury technicznej znacznie wpływa na poziom i jakość życia ludności, co wynika między innymi z niskich dochodów własnych gmin. Głównym dochodem własnym jest tutaj podatek rolny.

Szczegółowymi badaniami objęto gminy wiejskie tego regionu, które zlokalizowane są w centralnej oraz południowo-wschodniej części województwa (rys. 2).

3. Wyniki badań

Zrównoważony rozwój opiera się na podejściu holistycznym, jednak jego zastosowanie ma miejsce w konkretnych obszarach funkcjonowania: gospodarce, środowisku czy społeczeństwie i odbywa się poprzez integrację tych obszarów (ładów).

W badaniach analizowano wskaźniki zrównoważonego rozwoju, które pozwalają monitorować dążenie do poszczególnych ładów. Bazę wyjściową do wyodrębnienia dziedzin i wskaźników oparto na szerokiej liście wskaźników przyjmowanej do analizy zrównoważonego rozwoju [Borys 2005]. Przystępując do przyjęcia wyjściowej bazy wskaźników, kierowano się ich znaczeniem w rozwoju oraz dostępnością w okresie badawczym.

Pierwszym analizowanym ładem był ład środowiskowy. Kształtowanie środowiska przyrodniczego jest priorytetem niemal we wszystkich działaniach rozwojowych, co ma podłoże w koncepcji zrównoważonego rozwoju. Do wyznaczenia syntetycznego wskaźnika ładów środowiskowych (E), który pozwolił określić zachodzące zmiany w środowisku gmin wiejskich woj. dolnośląskiego, wykorzystano określone grupy wskaźników należące do czterech dziedzin: ekologizacji planowania przestrzennego, ochrony i zrównoważonego rozwoju lasów, kształtowania stosunków wodnych oraz jakości wód. Ostatecznie uwzględniono osiem wskaźników: gęstość zaludnienia, udział pozostałej powierzchni, udział powierzchni prawnie chronionej w powierzchni ogółem, powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych przypadająca na 1 mieszkańca, udział pow. gruntów leśnych w pow. ogółem, zużycie wody na 1 mieszkańca, procent ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków oraz długość oddanej sieci kanalizacyjnej.

Wartości syntetycznego wskaźnika ładów środowiskowych (E) w gminach wiejskich regionu I w okresie 2008–2014 wzrastała (tab. 1). Średnia wartość dla całego

regionu I wzrosła z 0,359 (2008 r.) do 0,392 (2014 r.), tj. ponad 9%. Występują tu duże zróżnicowania wartości wskaźnika między poszczególnymi gminami, o czym świadczą wartości minimalne i maksymalne. Były gminy, dla których wartość syntetycznego wskaźnika ładu środowiskowego oscylowała na poziomie 0,200, jak również takie, gdzie wynosił on powyżej 0,700.

Tabela 1. Syntetyczny wskaźnik dążenia do ładu środowiskowego (E)

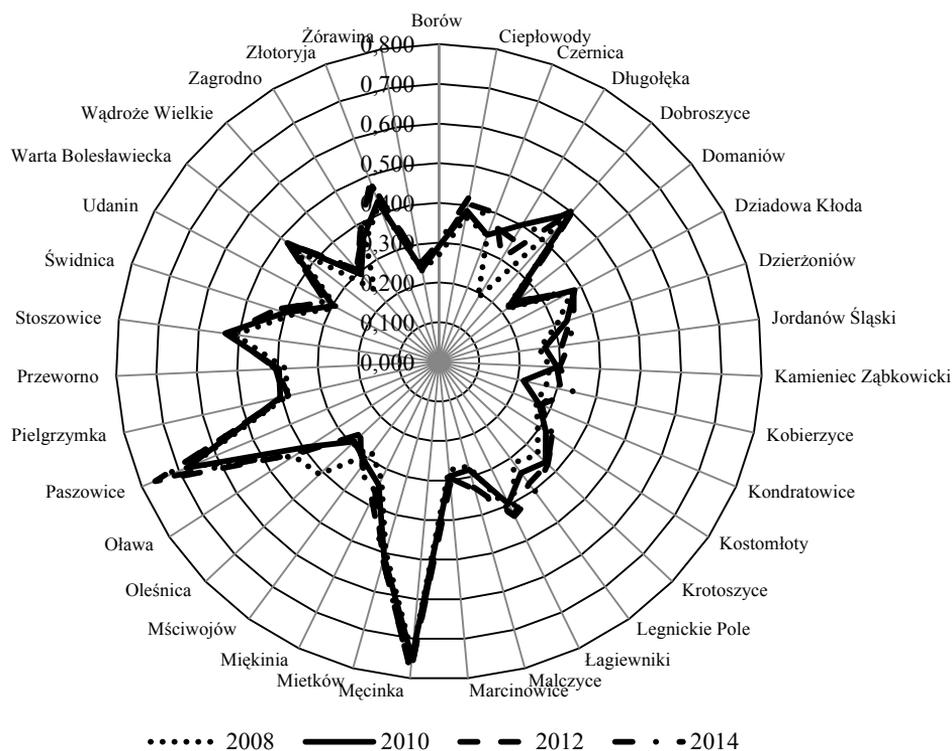
Wyszczególnienie	Lata			
	2008	2010	2012	2014
Średnia	0,359	0,371	0,388	0,392
Minimum	0,187	0,214	0,241	0,243
Maksimum	0,740	0,748	0,782	0,785

Źródło: obliczenia własne na podstawie BDL.

Najwyższymi wartościami syntetycznego wskaźnika ładu środowiskowego w całym badanym okresie charakteryzowały się dwie gminy: Męcinka i Paszowice, najniższymi zaś, między 0,250 a 0,300: Domaniów, Malczyce, Marcinowice, Kamieniec Żąbkowicki, Kondratowice, Oleśnica i Żórawina (rys. 3). Duże zróżnicowanie wartości wskaźnika E w gminach regionu I wynika z ich warunków naturalnych. Do głównych należy zaliczyć powierzchnie lasów i powierzchnie obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych. W gminach, gdzie te wskaźniki były niskie, niska była również wartość syntetycznego wskaźnika ładu środowiskowego i odwrotnie. Jednak we wszystkich gminach wystąpił wzrost wartości syntetycznego wskaźnika ładu środowiskowego. O jego wzroście zdecydowały dwa wskaźniki; liczba ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków oraz długość oddawanej do użytkowania sieci kanalizacyjnej. Można zatem stwierdzić, że gminy tego regionu podejmują działania mające na celu poprawę stanu środowiska.

W ładzie społecznym rozważano wskaźniki należące do dziedzin: demografia i starzenie się, edukacja i rozwój, aktywność ekonomiczna mieszkańców, poziom i jakość życia, ubóstwo i wykluczenie społeczne. Uwzględniono 15 wskaźników: obciążenie demograficzne, saldo migracji, udział wydatków na oświatę i wychowanie, stopę zatrudnienia, pracujących w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym, udział wpływów podatku dochodowego od osób fizycznych, stopę bezrobocia, wydatki na opiekę społeczną, liczbę mieszkań, przeciętną powierzchnię mieszkania, liczbę izb w mieszkaniu, liczbę oddanych mieszkań, wydatki na gospodarkę mieszkaniową, ochronę zdrowia i sport.

Średnia wartość syntetycznego wskaźnika ładu społecznego (S) w okresie 2008–2014 obniżyła się z 0,332 do 0,319, tj. o 4% (tab. 2). Należy zaznaczyć, że spadek ten jest znacznie niższy niż we wcześniejszych okresach badawczych [Adamska 2015]. Między poszczególnymi gminami regionu I widoczne są duże rozpiętości w dążeniu do ładu społecznego. Wartości minimalne, z wyjątkiem roku 2008, wynosi-

Rys. 3. Syntetyczny wskaźnik dążenia do ładu środowiskowego w gminach wiejskich regionu I

Źródło: obliczenia własne na podstawie BDL.

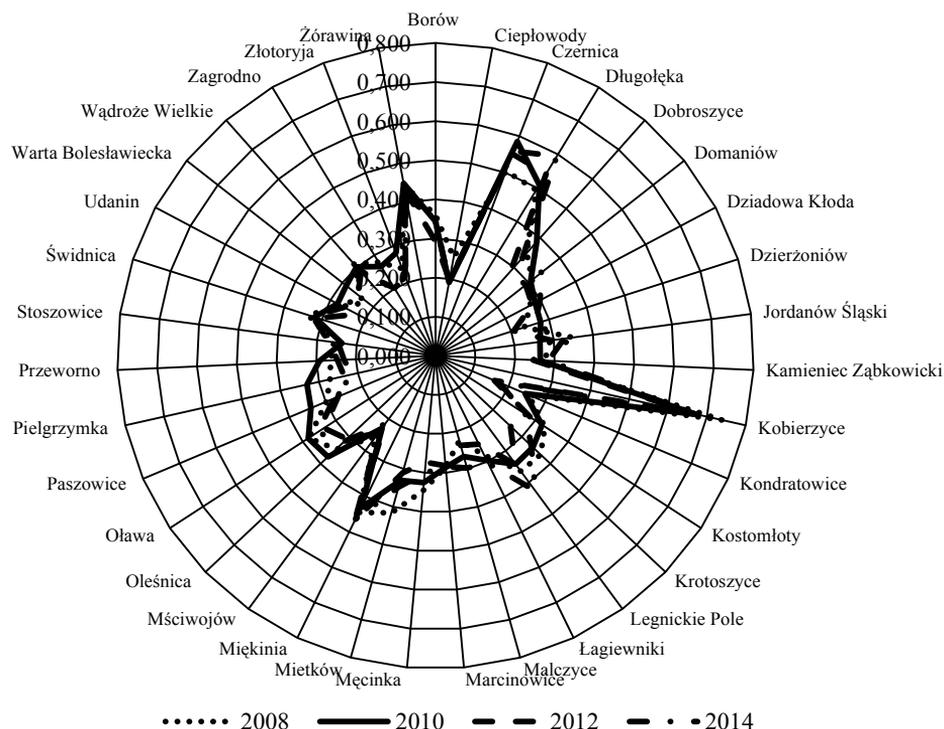
ły poniżej 0,200. Syntetyczny wskaźnik dla wartości minimalnych w 2014 r. w porównaniu z 2008 obniżył się o 27%. Z kolei wartość maksymalna syntetycznego wskaźnika w 2008 r. wynosiła 0,738, a w 2014 – 0,675 i obniżyła się o około 9%.

Tabela 2. Syntetyczny wskaźnik dążenia do ładu społecznego (S)

Wyszczególnienie	Lata			
	2008	2010	2012	2014
Średnia	0,332	0,332	0,303	0,319
Minimum	0,225	0,190	0,161	0,174
Maksimum	0,738	0,673	0,667	0,675

Źródło: obliczenia własne na podstawie BDL.

Najniższymi wartościami syntetycznego wskaźnika określającego dążenie do ładu społecznego charakteryzowały się między innymi: Ciepłowody, Kondratowice, Pielgrzymka, Złotoryja (rys. 4). O niskich wartościach wskaźnika w tych gmi-

Rys. 4. Syntetyczny wskaźnik dążenia do ładu społecznego w gminach wiejskich regionu I

Źródło: obliczenia własne na podstawie BDL.

nach decydował wysoki stopień bezrobocia, wysokie wydatki z budżetu na opiekę społeczną oraz niskie wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych. Odwrotna sytuacja miała miejsce w gminach uzyskujących najwyższe wartości wskaźnika: Długołęka, Czernica, Kobierzyce, Miękinia, Żórawina. Tutaj była najniższa stopa bezrobocia, najwyższe wpływy do budżetu z podatków od osób fizycznych oraz niskie wydatki na opiekę społeczną. Można zatem stwierdzić, że możliwości pracy na wsi stanowią jeden z podstawowych czynników kształtujących dążenie do ładu społecznego. Brak pracy ogranicza zaspokajanie podstawowych potrzeb, hamuje realizację kolejnych i obniża jakość życia, co jest najważniejsze w koncepcji zrównoważonego rozwoju. Należy zaznaczyć również, że gminy charakteryzujące się najwyższymi wartościami syntetycznego wskaźnika zlokalizowane są w okolicy dużej aglomeracji miejskiej, jaką jest miasto Wrocław, gdzie występują większe możliwości zarobkowania.

Bezpośredni wpływ na stan środowiska ma gospodarka, a jej rozwój uzależniony jest od zasobów środowiska. Rozwój gospodarki obszarów wiejskich, w tym rol-

nictwa, musi odbywać się ze szczególną troską o stan środowiska zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju.

W dążeniu do ładu gospodarczego gmin wiejskich woj. dolnośląskiego rozpatrywano cztery dziedziny: generowanie zysków, przedsiębiorczość, rolnictwo, infrastrukturę. Szczegółowej analizie poddane zostały następujące wskaźniki zrównoważonego rozwoju: dochody własne, wydatki ogółem, wydatki inwestycyjne, liczba podmiotów gospodarczych, udział użytków rolnych w pow. ogółem, udział gruntów ornych w użytkach rolnych, pow. użytków rolnych przypadająca na 1 mieszkańca, długość sieci kanalizacyjnej i wodociągowej.

Średnia wartość syntetycznego wskaźnika określającego dążenie do ładu gospodarczego (G) nie wykazywała istotnych zmian. W 2008 r. wynosił on 0,378, a w 2014 – 0,384 (tab. 3). W przypadku wskaźników określających zarówno ład gospodarczy, jak i środowiskowy oraz społeczny występują duże zróżnicowania wyrażające się w wartościach maksymalnych i minimalnych.

Wartości minimalne wskaźnika dążenie do ładu gospodarczego wynosiły około 0,200, a maksymalne ponad 0,700, z wyjątkiem 2008 r., kiedy jego wartość kształtowała się na poziomie 0,848.

Tabela 3. Syntetyczny wskaźnik dążenia do ładu gospodarczego (G)

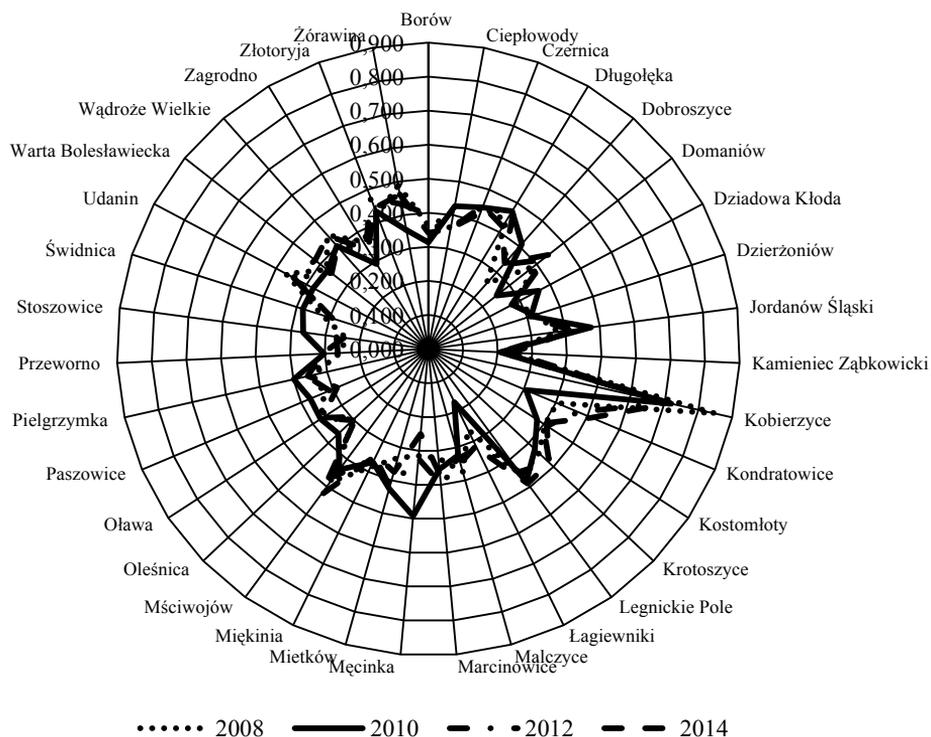
Wyszczególnienie	Lata			
	2008	2010	2012	2014
Średnia	0,378	0,381	0,382	0,384
Minimum	0,227	0,172	0,206	0,242
Maksimum	0,848	0,719	0,709	0,715

Źródło: obliczenia własne na podstawie BDL.

Gminą uzyskującą najwyższą wartości wskaźnika G, znacznie odbiegającą od pozostałych w regionie, były Kobierzyce (rys. 5). Gmina ta charakteryzowała się najwyższymi dochodami własnymi, wydatkami inwestycyjnymi oraz wysoką liczbą podmiotów gospodarczych. Wskaźniki te świadczą o korzystnych warunkach rozwoju gospodarczego. Dziadowa Kłoda i Kamieniec Ząbkowicki to gminy o najniższych wartościach syntetycznego wskaźnika ładu gospodarczego.

W przypadku wskaźnika określającego dążenie do ładu gospodarczego występują zróżnicowania w poszczególnych latach. Jednego roku jest on wyższy, a następnego niższy. Można przypuszczać, że związane jest to z sytuacją finansową w danym roku oraz realizacją inwestycji infrastrukturalnych (wodociągi, kanalizacja).

Syntetyczny wskaźnik (W) dążenia do ładu zintegrowanego ujmujący wszystkie analizowane łądy: środowiskowy, społeczny i gospodarczy nie wykazał istotnych zmian. Jego kompleksowe ujęcie ma charakter wielowymiarowy i wielowątkowy,

Rys. 5. Syntetyczny wskaźnik dążenia do ładu gospodarczego w gminach wiejskich regionu I

Źródło: obliczenia własne na podstawie BDL.

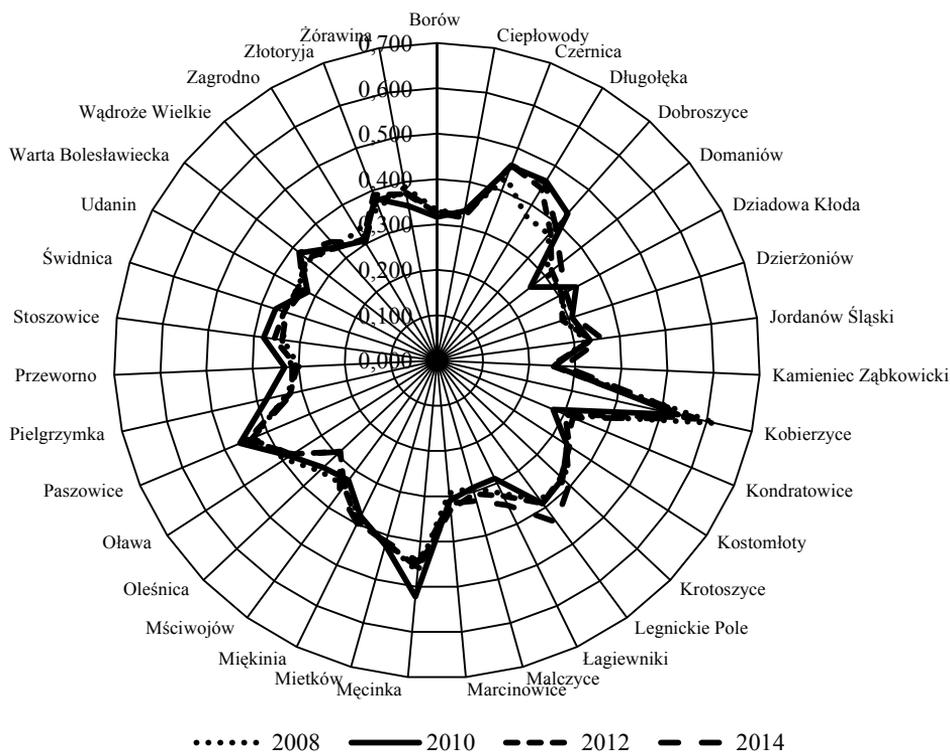
prezentuje wpływ trzech sfer na realizację koncepcji zrównoważonego rozwoju. Niewielkie zmiany wartości *W* dotyczyły wartości średniej, minimalnej i maksymalnej (tab. 4).

Tabela 4. Syntetyczny wskaźnik zrównoważonego rozwoju (*W*)

Wyszczególnienie	Lata			
	2008	2010	2012	2014
Średnia	0,356	0,362	0,358	0,365
Minimum	0,254	0,255	0,248	0,275
Maksimum	0,619	0,536	0,562	0,577

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych BDL.

W gminie Kobierzyce i Męcinka wartość syntetycznego wskaźnika zrównoważonego rozwoju była najwyższa, najniższa zaś w gminie Domaniów, Kamieniec Ząbkowicki, Kondratowice, Zagrodno (rys. 6).

Rys. 6. Syntetyczny wskaźnik zrównoważonego rozwoju (W)

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych BDL.

4. Podsumowanie

Przeprowadzone badania empiryczne wykazały, że dążenie do zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich regionu I woj. dolnośląskiego odbywa się ze zróżnicowaniem. Poszczególne gminy w różnym stopniu realizują działania w ramach koncepcji zrównoważonego rozwoju, co wyraża się w maksymalnych i minimalnych wartościach syntetycznych wskaźników poszczególnych łańdów: społecznego (S), środowiskowego (E), gospodarczego (G) oraz syntetycznego wskaźnika zrównoważonego rozwoju (W). Przyczyn tego zróżnicowania można dopatrywać się w odmiennych uwarunkowaniach: środowiskowych, społecznych i gospodarczych, jakie występują w poszczególnych gminach.

Problem dążenia do ładu zintegrowanego gmin wiejskich regionu I wynika nie tylko ze zróżnicowanych uwarunkowań rozwojowych, ale również z braku realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju. Koncepcja zrównoważonego rozwoju jest realizowana wówczas, gdy ma miejsce dążenie do wszystkich łańdów. O ile możemy

zaobserwować pewne dążenie do ładów: środowiskowego i gospodarczego, to społecznego już nie. Można zatem stwierdzić, że realizowany rozwój regionu I województwa dolnośląskiego nie odbywa się zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju.

Literatura

- Adamska H., 2015, *Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich na przykładzie Dolnego Śląska*, Wyd. Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu.
- Bank Danych Lokalnych (BDL), www.stat.gov.pl.
- Borys T., 2005, *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju*, Wyd. Ekonomia i Środowisko, Warszawa–Białystok.
- Czaja S., 2007, *Problemy ekologiczne w Polskiej myśli ekonomicznej od X stulecia do II wojny światowej – przegląd retrospektywny*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 1190, *Zrównoważony rozwój w teorii i praktyce*, red. A. Graczyk, s. 38.
- Kapusta F., 2005, *Podstawy strategii zintegrowanego rozwoju wsi i rolnictwa w Polsce (wybrane zagadnienia)*, [w:] *Rolnictwo a rozwój obszarów wiejskich*, red. M. Kłodziński, W. Dzun, IRWiR PAN, Warszawa, s. 57–67.
- Kruk H., 2011, *Działalność parków narodowych jako czynnik rozwoju lokalnego – wybrane aspekty*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 179, *Gospodarka lokalna w teorii i praktyce*, red. R. Broń, A. Sztando, UE, Wrocław, s. 74.
- Kutkowska B., 2010, *Rozwój zrównoważony rolnictwa i obszarów wiejskich na Dolnym Śląsku*, IRWiR PAN, Warszawa.
- Studia nad rozwojem Dolnego Śląska, 2001, nr 5, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław, s. 21–22.